

Pionererne på Bubbel Mark

Af Thomas Norskov Kristensen, Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune

Lufifoto over Bubbel Mark, 2009. I de markerede områder ses husmandsbrugene, som i 1927 blev udstykket fra Bubbel. (Lokalthistorisk Arkiv for Thisted Kommune)

Selvom tiden for længst er løbet fra dem, ligger de der endnu. De små husmandshjem, hvor der engang var plads til en stor familie og husdyr. De er et resultat af de omfattende jordreformer i begyndelsen af 1900-tallet – jordreformer som gennem statslån og udstykninger gav den fattigere del af befolkningen mulighed for at få fod under eget bord.

Også i Thy ligger husmandshjemmene langs vejkanten som et bevis på de mange udstykninger på egnen. Gården Bubbel beliggende i udkanten af Vestervig sogn var en af de gårde, som solgte jord fra til de nye brug.

Denne artikel retter fokus på de politiske bevæggrunde for jordreformerne og udstykningen af Bubbel.

Der skulle penge til

Ved midten af 1800-tallet havde landboreformerne ført til en struktur med omkring 2.000 større landbrug, 70.000 gårde og 80.000 husmandsbrug med under 1 td. land. Karakteristisk for denne struktur var, at husmændene ikke kunne leve af deres egen jord og derfor var tvunget til at tage arbejde på de større gårde ofte til en ringe løn.

I løbet af 1860'erne og 1870'erne blev landbruget kastet ud i en større krise. Korn fra de nyopdyrkede prærieområder i Nordamerika oversvømmede de europæiske markeder og pressede prisen ned, og samtidig var der ringe afsætningsvilkår for levende kreaturer. For dansk landbrug, fra husmænd til godsejere, udgjorde korn og kreaturhandel de primære indtægtskilder, og krisen ramte derfor hårdt.

For at imødegå denne udvikling blev der sat skub i en gennemgribende modernisering af landbruget. Stigende priser på smør og flæsk var medvirkende årsager til en omlægning til animalsk produktion og forædlingen blev ordnet efter tidens fremherskende forretningsfilosofi – andelstanken.

Overgangen fra naturalieøkonomi til pengeøkonomi ændrede landbobefolkningens situation. Landbolivet var ikke længere en livsform men en forretning, hvor andelsbonden måtte tænke i penge og holde øje med markedet og verdensøkonomien, som man var blevet en del af. Denne udvikling tilførte en skarpere arbejdsdeling mellem industriproduktionen i byerne og landbrugsproduktionen på landet. Hvor landbrugsmaskinerne tidligere ofte blev produceret på gården, blev de nu masseproduceret på fabrikkerne i byerne.

Det nye landbrugs rationelle og effektive produktionsformer fremtidssikrede landbruget, men bidrog også til at skabe sociale problemer. Landbruget var ikke længere så arbejdstungt et erhverv, og da befolkningsvæksten samtidig var høj, var udsigterne for husmandsbørnene ikke gode. Groft sagt havde de muligheden for at blive daglejere, vandre mod det ofte usikre og sæsonbetonede industriarbejde i byerne eller tage til det forjættede land - Amerika. I perioden 1868-1914 udvandrede næsten 300.000

personer fra Danmark, heraf en stor del fra Thy.¹

Positive vinde

Trods de dystre udsigter blæste der også positive vinde for husmandsstanden. De såkaldte husmandsrejser, hvor husmændene med statsstøtte rejste rundt i landet for at få inspiration, skabte fornyede ideer, forbedrede dyrkningsmetoder og lagde kimen til den senere husmandsbevægelse. Andelsbevægelsen og de mange nye mejerier og slagterier sikrede husmændene økonomisk lighed med gårdmændene. Husmanden fik samme betaling som gårdmanden, når han afleverede sin mælk til mejeriet eller et svin på slagteriet, og han havde tilmed lige stemmeret med gårdmændene i andelsforetagenderne. Selv om landbruget var blevet forretning, slog principperne fra Grundloven af 1849 alligevel igennem.

Husmændene fandt også inspiration i de tanker, som den selv lærte amerikanske økonom Henry George udtrykte. Han undrede sig over, hvordan en civiliseret by som New York kunne have en mere udbredt fattigdom end mindre civiliserede egne i USA. I sit hovedværk »Fremskridt og fattigdom« fra 1879 skrev han, »at næsten al den velstand, som skabes af sociale og teknologiske fremskridt i en fri markedsøkonomi, bliver opfanget af jordejere og monopolister, og at denne koncentration af ufortjent velstand er roden til fattigdom«. George mente, at det var en stor uretfærdighed at forhindre et menneske i at bruge naturlige ressourcer og sammenlignede det med slaveri. Grundtanken var med andre ord, at jordens ressourcer var fælles ejendom. For at opnå dette skulle jorden beskattes, således at jordpriserne ikke røg på himmelflugt.²

De nye tanker, afsætningsmuligheder og den nyvundne lighed åbnede husmændenes vej væk fra daglejerstatus til selvstændig jordbruger. Opgaven var nu at udbygge denne vej, så den kunne blive farbar for flest mulige, og en afgørende betingelse var nogenlunde billig jord.

”Rotter i gårdmændenes lader”

Politisk var der imidlertid ikke den store lyst til at sikre husmændenes adgang til billig jord.

I grundlovens § 98 stod ganske vist, at »Intet Lehn, Stamhuus eller Fideicommissgods kan for Fremtiden oprettes; det skal ved Lov nærmere ordnes, hvorledes de nu bestående kunne overgaae til Fri Eidendom«, men de politiske magtforhold var ikke til at fravriste godsejerstanden deres privilegerede magtstatus.³

Vandring fra land til by betød i perioder, at der var mangel på arbejdskraft. Dette forhold samt et politiske pres fra Socialdemokratiet og specielt de reformvenlige kræfter i Venstre sikrede, at der i 1875 blev nedsat en landbokommission, som bl.a. havde til opgave at overveje husmandsspørgsmålet.

De politiske uoverensstemmelser var absolut til at få øje på.

For de konservative var det et spørgsmål om, hvordan man på bedst mulig måde sikrede, at landbruget også fremover kunne sikre husmændenes billige arbejdskraft. En beretning fra kommissionens tid beskriver, hvordan datidens menneskesyn kunne være i de højere samfundslag. Husmændene var »som Rotter i Gårdmandens Lader«, fordi de ofte måtte have hele den store børneflokk med, når de skulle på dagleje.⁴ For Venstre og Socialdemokratiet var det et spørgsmål om at sikre husmændene nogle forbedrede levevilkår.

Kommissionens arbejde blev sat i stå af de politiske tilstande i landet. Et magtvakuum - den såkaldte forfatningskamp - opstod, da Venstre opnåede flertal i folketinget, mens de konservative havde flertal i landstinget. Da de to ting ikke kunne blive enige om at løse situationen, udstedte regeringen under godsejer J. B. S. Estrup provisoriske finanslove og satte dermed reelt Folketinget uden for indflydelse. Forfatningskampen blev afsluttet i 1894, og en ny kommission blev nedsat til at foreslå, hvordan der »på gunstige vilkår kan tilvejebringes jordlodder for landarbejdere«.⁵

Statshusmandsloven 1899

Kommissionen havde en klar overvægt af godsejere, og de eneste, der ikke var repræsenterede, var husmændene, hvis tarv kommissionen altså skulle varetage. Fem år efter kommissionens nedsættelse udmøntede dens arbejde sig i lov

om *Tilvejebringelse af Jordlodder til Landarbejdere*.

De politiske magtforhold skinnede i den grad gennem lovtæksten. Danmarks blot anden landbrugsminister i Danmark, den konservative godsejer Alfred Hage præsenterede således en lov, som gav husmændene mulighed for statslån til køb af jordlodder, men hvis formål i realiteten var at sikre billig arbejdskraft til godsejerne.

I henhold til loven kunne husmændene låne op til 3.600 kr. til indkøb af jord, hus og redskaber, og de udstykkede parceller skulle være mellem 3-5 td. land. Parcellerne var langt fra store nok til at brødføde en hel familie, og derfor var husmændene fortsat tvunget til at søge dagleje.⁶

Husmændene vejrer morgenluft

At loven ikke blev en succes stod hurtigt klart. Der var en forventning om, at 1100 husmandsbrug skulle etableres årligt, men kun omkring halvdelen blev bygget. Udvandringen fra landområderne fortsatte med uformindsket styrke, og en husmand måtte fortsat gå på dagleje halvdelen af året. Hverken sikring af arbejdskraft eller socialt forberede vilkår kunne spores i nogen væsentlig grad.⁷

To væsentlige forhold bidrog dog til, at husmændene kunne vejre morgenluft. For det første sikrede folketingsparlamentarismens indførelse ved »systemsiftet« i 1901, at Venstre og Socialdemokratiets magtposition blev væsentligt forbedret. For det andet sikrede gennembruddet for husmandsforeningerne landet over og den deraf følgende dannelse af Det Radikale Venstre i 1905, at husmændene fik større indflydelse i det politiske system. De var en stor vælgergruppe, der skulle tages alvorligt.

Loven blev revideret flere gange. I perioden frem mod Første Verdenskrig reviderede rigsdagen - ofte under heftig diskussion loven hvert femte år. Revisionerne forbedrede gradvist vilkårene for husmandsbrugene. Rammerne blev forhøjet, så man i 1914 kunne låne 10.000 kr. og dermed også kunne købe større jordlodder.

Efter Første Verdenskrig, hvor jordpriserne var steget kraftigt, tog rigsdagen hul på næste

led for at etablere flere husmandsbrug. Næste skridt var at øge udstykningsarealer ved at sælge ud af statens jorder. I 1919 blev de tre jordlove – døbt oktoberlovene – vedtaget. Jordlovene omhandlede bortsalg af jord i offentligt eje og præstegårdsjorder, len og stamhuses overgang til fri ejendom. De indledte den nyere tids mest omfattende omfordeling af jorden i Danmark. Statens Jordlovsudvalg blev etableret til at administrere oktoberloven og fik husmand og radikalt folketingsmedlem Niels Frederiksen som en magtfuld formand.⁸

Der skulle altså gå 70 år efter Grundlovens vedtagelse, før det politiske flertal var modent til at tage et opgør med de privilegeredes godsstruktur og opløse de gamle len og stamhuse. For første gang forlod staten sin hidtidige politik om at yde økonomiske støtte til oprettelse af husmandsbrugene og gik nu aktivt ind i at skaffe jord til brugene.

Hermed eksisterede der to forskellige typer af husmandsbrug. Husmanden kunne vælge den gamle lovgivning og få et statslån til at købe jorden for, eller han kunne vælge at etablere sig på en af de nye statsudstyknings – et såkaldt jordrentebud – med en uafsløselig prioritet i jorden og betale jordrente deraf. Valgte husmanden den første model, kunne han købe jorden, hvor han ville, mens han ved jordrentebudet som »lejer« af jorden måtte flytte efter, hvor staten udstykkede jord.

Sydthy var først på landkortet

Husmands- og oktoberlovene dannede de juridiske rammer for udstykningerne. De første års udstykninger omkring 1900 gik som beskrevet meget trægt. For at sætte skub i udstykningerne vedtog Venstre-regeringen med støtte fra De Radikale i 1906, at foreninger, »oprettet udelukkende med formål at opkøbe ejendomme til udstykning i mindre brug, kunne få del i statslånefondens midler«.⁹

Udstykningsforeningernes aktivitet adskilte sig fra de rent statslige udstykninger ved, at de arbejdede for at etablere husmandsbrug, der var store nok til at forsørge en hel familie – altså brug større end 3-5 tdr. land. Praksis blev, at udstykningsforeningerne købte store gårde op,

*N. N. Steensgaard. Planteavlskonsulent fra Hurup, hvor han også drev en forsøgsgård. Udover sit foreningsarbejde, hvor hans betydning var størst i De samvirkende danske Husmandsforeninger, var han bl.a. også engageret i arbejdet omkring Oddesundbroen.
(Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune)*

og udstykkede den i en hovedparcel og mindre jordlodder.

Sydthy var det første sted i Danmark, loven blev ført ud i livet. For at sætte skub i den lokale udstykning henvendte Venstres folketingsmand, lærer A. K. Kierkegaard,¹⁰ og landstingsmand L. K. Kristensen¹¹ sig i 1906 til formanden for Husmandsbevægelsen, den energiske N. N. Steensgaard,¹² for at få tegnet 35.000 kr. i garantikapital, så der kunne etableres en udstykningsforening. Det lykkedes efter kort tid, og Sydthy Udstykningsforening – landets første – var en realitet.

Foreningens første og så vidt vides eneste udstykning var af Abildgård i Grurup sogn, som blev købt i 1907. Gården var på 500 tdr. byg-

sdl.¹³ og blev udstykket til 18 nye husmandshjem.

De nye gårdejere blev ikke spået nogen lys fremtid, da nogle mente, at området i løbet af få år ville ende som en stor fattiggård, som Bedsted-Grurup kommune måtte tage sig af. Et kig i kommunens arkiver viser, at denne spådom heldigvis ikke blev til virkelighed.¹⁴

En nærmere undersøgelse af denne udstykning viser, at det næppe var tilfældigt, at Sydthy Udstykningsforening valgte Abildgård. Ejeren, L. P. Frederiksen,¹⁵ omgikkes jævnligt L. K. Kristensen og N. N. Steensgård i 'Det Thylandske Landøkonomiske Selskab'. Et kendskab som ganske givet har lettet forhandlinger om foreningens overtagelse af gården. Udstykningen blev i øvrigt en økonomisk succes, og af overskuddet oprettede foreningen i 1909 en fond på 1700 kr. til forskellige formål, herunder at »fremme Oplysningen blandt Landbrugere, der ikke har større Ejendom end 30 tdr. Land«.¹⁶

Sydthy Udstykningsforening fik sandsynligvis en kort levetid, da den efter alt at dømme gik ind for at blive en del af Thylands Udstykningsforening. Af referatet for den stiftende generalforsamling for Thylands Udstykningsforening fremgår det, at de to pionerer, L. K. Kristensen og N. N. Steensgaard indtog centrale positioner i dannelsen af Thylands Udstykningsforening. På opfordring fra De samvirkende jyske Husmandsforeninger agiterede L. K. Kristensen på den konstituerende generalforsamling for en fælles thylandsk forening, mens N. N. Steensgaard blev konstitueret som midlertidig formand. Tanken bag var at skabe større og stærkere enheder, som bedre kunne rejse den fornødne kapital og derved samtidig undgå unødige konkurrence.¹⁷

På generalforsamlingen blev det vedtaget, at brugene skulle være mellem 5 og 25 tdr. land, og at ejendomsskylden ikke måtte overstige 12.000 kr. Brugene var altså større end de rent statsfinansierede. For at give flest muligt mulighed for at skyde kapital i foreningen blev grænsen for indskud sat ved 50 kr., som blev forrentet med 5 %.¹⁸ Hvis der fortsat var penge til overs, blev det fordelt mellem de nye husmænd.

De fine herrer fra Christiansborg sagde god for Bubbel-handel

Den store gård Bubbel ligger i Vestervig sogn nærmest på grænsen til Hurup. Det er en gammel slægtsgård, som i dag bliver drevet af fjerde generation, siden Søren Kristian Sejersen i 1881 overtog gården. Da Sejersen døde i 1916, forpagtede hans kone, Kristiane Sejersen, gården ud til sin datter og svigersøn, Mary og Christian Vendelboe.¹⁹

For at lette Christian og Mary Vendelboes køb af Bubbel blev en del af jorden solgt fra til udstykning. I 1926 var Vendelboe og Thylands Udstykningsforening nået til enighed om en købsaftale, men aftalen blev forkastet af Statens Jordlovsudvalg, og udstykningen blev derfor i første omgang ikke realiseret. Allerede året efter var Vendelboe og udstykningsforeningen igen nået til enighed om en købsaftale, som indeholdt lidt mindre jord og derfor også en mindre købspris. Aftalen indebar, at ca. halvdelen af gårdens jord – i alt ca. 200 tdr. bygsdl. – skulle sælges til Thylands Udstykningsforening. Den ene halvdel af jorden lå syd for gården, mens den anden med lidt federe jord lå nord for. Endvidere havde Vestervig-Agger Kommune indvilget i at anlægge en offentlig vej ud til Bubbel skel og betale grus til den resterende del af vejen til de nybyggede huse.²⁰

Efter vanskelighederne året forinden stillede Statens Jordlovsudvalg denne gang med to udsendinge, den radikale folketingsmand Jens Holdgaard, Ikast, og proprietær, statsrevisor og konservativ landstingsmand J. L. Døcker, for at besigtige lokaliteten og jordens kvalitet. Der skulle være sammenhæng mellem pris og kvalitet, for jordlovsudvalget ville jo, at der vitterligt også kunne købes jord nok inden for rammerne af statslånene. De to herrer kunne efterfølgende indstille, at forholdene vedr. købsaftalen var i orden, og at husmændene dermed kunne få de nødvendige statslån.

”De ville se vores sparekassebog”

Det hele begyndte i efteråret 1927, da der var annonceret med, at alle interesserede kunne møde op på Bubbel til orientering om udstykningen. Det må have været en speciel oplevelse,

Målebordskort over området omkring Bubbøl for perioden 1928 - 1945. Selv om udstykningen fandt sted i 1927 er de nye parceller endnu ikke indtegnet på kortet. (Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune)

for én efter én skulle man ind og snakke med de høje herrer fra udstykningsforeningen, og man skulle tilmed have sin sparekassebog med. Det skulle nemlig dokumenteres, at man havde en opsparing på minimum 2.000 kr., så der var ikke andet for end at hive sparekassen frem. En årsløn for en arbejder i landbruget var fx. 1.500 kr. plus et slagterisvin, så det var nødvendigt at være sparsommelig, hvis man ville i betragtning.

Interessen for udstykningen var stor, men repræsentanterne for udstykningsforeningen landstingmand L. K. Kristensen, Thøger Larsen, Hundborg og Gerd Pedersen fra Faddersbøl udvalgte med det samme de 13 personer, som kunne købe en jordlod. Deres oprindelse var forskellig. De fleste var fra nærområdet, men folk kom også fra Snedsted, Thisted og sågar helt fra Vejlebro. De udvalgte forpligtede

sig til at levere mælk til Vestervig Mejeri for en 10-årig periode, sikkert fordi kommunen havde betalt store dele af vejudgifterne.

"Vi var nærmest som nybyggerne" i USA, har en af pionererne fra Bubbøl Mark fortalt, og den sammenligning havde han på sin vis ret i.²¹ Godt nok var jorden allerede under plov, men de nyetablerede familier stod over for mange nye udfordringer. Bygningerne skulle rejses, hjem etableres, det første korn sås, de første dyr indkøbes, og der skulle naturligvis også være penge til tøj på kroppen og mad på bordet. Alt sammen for et meget skrabet budget.

Udgifterne for jord og hus beløb sig til 16.000, som altså for størstedelen blev finansieret ved et statslån. Jordlodernes størrelse svingede fra 14 til 25 tdr. bygsdl. alt afhængig af jordens bonitet og kostede mellem 7.500 og 8.000 kr. Husene må formodentligt have været

*Et meget velbevaret husmandsbrug med flotte valmede gavle og det oprindelige cementtag. Bag glaspartiet er gennemgangen fra stuehuset til stalden, og her stod ofte et par dyr. Pladsen må have været lille dengang, hvor familierne ofte var meget store. Foto 2009.
(Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune)*

nogle af de første typehuse i Thy. Flere af bygningerne lignede hinanden så meget, at man skulle tro, at de var bygget efter samme tegning. Det var ofte en vinkelbygning, hvor der fra beboelsen gennem bryggerset var forbindelse til stald, svinesti og lade. Husene blev opført som råhuse, så der var hverken tapetseret eller malet. Strøm og vand var heller ikke indlagt, så man skulle en tur til brønden, når der skulle vaskes storvask.

Først i 1934 fandt strømmen vej til husene. Kablet skulle ikke trækkes langt, for Sejersminde Skole havde allerede indlagt strøm. Det var ikke alle, der ønskede at få strøm indlagt i 1934. En enkelt troede, han kunne spare penge ved at vente til året efter, hvor kablet var trukket og betalt, men han kom nu alligevel af med samme beløb som de andre.²²

En gris for en harmonika

Selvom statslånene var en håndsækning, var starten en hård økonomisk belastning. Der skulle købes redskaber, dyr til stalden og sås korn på marken. Arnold Madsen, en af pionererne på Bubbel Mark, fortæller i et interview til Thisted Dagblad, at han begyndte med tre køer og gav 240 kr. for den første. Desuden købte han nogle grise og to uundværlige heste. Kunne man ikke låne af familien, måtte man tage lån i banken. Men også dengang var det svært, for selv om der 'blot' var tale om 100 kr., skulle der stilles kaution.²³

For at supplere indtægten var der nogle, som tog tjansen som mælkekusk. Heste og vogn skulle man selv stille til rådighed og vedligeholde. Arbejdet begyndte tidlig morgen, for mælken skulle leveres til mejeriet kl. 7. Det var

tungt og hårdt at løfte de store 50 liters dunke op på høje vogne. Arbejdet supplerede indkomsten med omkring 1.000 kr. om året, men efter en af nybyggernes mening var det alt for lidt, for sagt med et glimt i øjet var »arbejdet jo nærmest for fornøjelses skyld«.

Med begrænsede økonomiske råderum var det svært at få råd til andet end det rent basale. Heldigvis rådede fantasien på Bubbel Mark. Et af børnene ønskede sig brændende en harmonika, så hun kunne komme ud at spille. Da der skulle leveres grise til slagteriet, blev en taget fra, og der blev indrykket en annonce i bladet »SPOT« med teksten »Gris i bytte for en harmonika«. Det må have været en fair handel, for den gik igennem!²⁴

Æ' flyvmaskine på Bubbel Mark

Fællesskabet var stærkt på Bubbel Mark. Pionerånden og de hårde kår gjorde, at man måtte stå sammen og hjælpe hinanden. Herved opstod mange venskaber, og det var ikke ualmind-

deligt, at man tog en selvbuden tur hos hinanden ved kaffetid.

Specielt omkring høsten var arbejdsfællesskabet stærkt. I de første år, da høsten stadig foregik med le, var det et tungt arbejde at få høsten i hus. Derfor må pauserne, hvor den medbragte lerdunk – en såkaldt skægmand – med øl eller lignende styrkende drikke gik rundt, have været en lille oase for den puklende forsamling. Senere gik flere af nybyggerne sammen om at investere i en selvbinder til 75 kr. Det var i tiden lige omkring flyvemaskinens store gennembrud, og ligheden må have været slående, for selvbinderen hed ikke andet end æ' flyvmaskine. Da tærskværket kom, blev bearbejdningen af høsten mindre arbejdstung. Nu skulle husmanden og familien ikke længere bruge efterår og vinter på at svinge plejlen, men kunne i stedet for – gerne i små andelsselskaber – investere i tærskværk, som kunne udføre arbejdet.

De mange børn bidrog til at styrke fællesskabet. Nybyggerne var unge par ofte med en del

Æ' flyvmaskine i fuld sving med at høste. Den er ikke landet på Bubbel mark men i Skjoldborg.
Foto ca. 1926 (Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune)

Fortegnelse over de første pionere på Bubbemark

Parcellerne syd for gården

Navn	Oprindelse	Parcelens areal	Købesum (Kr.)
Niels Mikael Nielsen,	Bjerringbro,	22 $\frac{3}{4}$ tdr. bygsdl.	7.500
Jenseniussørensen,	Gammelby,	22 $\frac{3}{4}$ tdr. bygsdl.	7.500
Anton Christensen	Bubbel,	22 $\frac{3}{4}$ tdr. bygsdl.	7.500
Arnold Hedegaard Madsen	Ettrup,	25 tdr. bygsdl.	8.000
Kontorassistent Thomas Kjelsdal	Snedsted	21 tdr. bygsdl.	7.980

Parcellerne ved skolen

Navn	Oprindelse	Parcelens areal	Købesum
Ove Andersen	Grurup (Vestergård)	14 tdr. bygsdl.	7.980
Laurids J. Led	Visby (Vestergård)	14 tdr. bygsdl.	7.980
Morten Luther Madsen	Engholm	15 tdr. bygsdl.	7.500
Peter Larsen	Hurup	14,4 tdr. bygsdl.	7.560
Svend Nielsen	Thisted	14,4 tdr. bygsdl.	7.560
Peder Kristensen	Agger	15 tdr. bygsdl.	7.500
Leo P. Andersen	Hassing	15 tdr. bygsdl.	7.500
Bestyrer Thorvald Poulsen	Vejlebro	14 tdr. bygsdl.	7.560

børn, så der var mange legekammerater. Sejersminde Skole, som er opført i 1914 på et stykke jord, S. K. Sejersens skænkede kommunen, oplevede et sandt boom i børnetallet efter udstykningen af Bubbemark og gården Nedre Astrup. På et tidspunkt var børnetallet over 60 på den lille skole, så der har været nok at holde styr på for den enlige lærer.²⁵

Havde det ikke hårdere end andre

Selvom det har været hårdt at være blandt pionererne på Bubbemark, lyder der alligevel tilfredse og muntre toner fra nybyggerne under en sammenkomst på Bubbemark 50 år efter udstykningen. Jordreformerne banede vejen for en social opstigning i samfundet, og udstykningen fra Bubbemark gav dem mulighed for at få selvstændighed. Det var en mulighed, som mange arbejdere i byerne ikke havde. Derfor skal man ikke tro, at husmændene havde det hårdere end mange andre grupper i samfundet. Der skulle hårdt fysisk arbejde til for at tjene til føden. Nogle gik ned, mens mange andre med fæl-

les hjælp klarede den. Arnold Madsen var den af pionererne, der holdt længst ud på Bubbemark. Thisted Dagblads interview med ham blev bragt i forbindelse med, at det var 60 år siden, han slog sig ned. Nogle år tidligere havde Arnold opgivet landbruget, og jorden var blevet forpagtet ud, men han følte sig fortsat hjemme på Bubbemark.

Arnold Madsens historie er også historien om husmandsbrugenes skæbne. De tomme og forladte stuehuse, som man ofte møder på sin færd rundt om i det danske landskab, er konsekvensen af de seneste 60 års udvikling i landbruget. Små og mindre brug er ikke længere rentable at overtage på grund af begrænsede produktionsmuligheder, og jorden bliver oftest opkøbt af de store brug. Vi nærmer os efterhånden en jordstruktur, som ligner den i tiden før husmandslovene, hvor jorden var samlet på meget få hænder. Tilbage står bygningerne som det eneste bevis på, at der dengang for næsten 100 år siden var pionerer, som med statens hjælp fik foden under eget bord.

Fodnoter:

¹ Claus Bjørn, *Det danske landbrugs historie 1810 – 1914* bd. III, (Odense, Landbohistorisk Selskab, 1988), s. 195ff

² Henry George, 1837-1894, amerikansk journalist, filosof og økonom. Han er ophavsmand til den politiske retning georgismen, som danner idégrundlag for Retsforbundet, men også har præget Det Radikale Venstre og Socialdemokratiets principprogrammer. I 1886 stillede han op til borgmesterposten i New York, men tabte til den senere præsident Theodore Roosevelt.

³ I dag paragraf 84

⁴ Børge Steffensen, Hundreder af ny husmandshjem blev udstykningstankens frugt, 75-års jubilæums-skrift for Thisted Amts Tidende, 1. oktober 1957.

⁵ Tormod Jørgensen, *Statens Jordlovsudvalg 1919 – 1944*, (København, A/S J. H. Schultz Universitets-bogtrykkeri, 1944), s. 20f

⁶ Jørgensen, *Op.cit.*, s. 22

⁷ Jørgensen, *Op.cit.*, s. 24f

⁸ Jørgensen, *Op.cit.*, s. 46

⁹ Børge Steffensen, *Op.cit.*, Thisted Amts Tidende 1. okt. 1957

¹⁰ A. K. Kierkegaard var lærer og valgt ind i Folketinget i perioden 1906 til 1909 for venstre i Agger. Senere blev han sygekasserevisor i Strib på Fyn og igen valgt ind i folketinget i perioden 1910 til 1917.

¹¹ Præstegårdsforpagter Laust K. Kristensen var valgt ind i landstinget for venstre i Hurup. Der sad han fra 1905 til 1911.

¹² Niels Nielsen Steensgaard var en rigtig foreningsmand. Han var drivkraften i stiftelsen af husmandsforeningen i Hurup og senere Husmandsforeningen i Sydthy. Han var med i over 50 foreninger oftest

som formand og har modtaget adskillige udmærkelser for sit arbejde.

¹³ Tønde bygsædeland (tdr. bygsdl.) er en areal måleenhed. 1 trd. Bydsdl. er lig med 10.000 kvadratalen, som med nutidens målestok svarer til ca. 0,4 ha.

¹⁴ Børge Steffensen, *Op.cit.*, Thisted Amts Tidende 1. okt. 1957 og Eigil T. Andersen, Thylands Udstykningsforening, (Sydthy Årbog, Sydthy Egnshistorisk Forening, 2003), s. 93

¹⁵ L. P. Frederiksen var direktør for Sydthy Eksportforening fra 1897 og frem til sin død i 1926. Han købte Abildgård i 1889, hvor der dengang både var uldspinderi og mejeri på gården.

¹⁶ Kr. Fuglsang (red.), Landøkonomisk Selskab for Thisted Amt og Det Thylandske Landøkonomiske Selskab gennem 100 år, (Thisted Amts Tidendes Bogtrykkeri, Thisted, 1941) s. 81f

¹⁷ Thisted Amtsavis, 23. feb. 1909.

¹⁸ Ibid

¹⁹ I dag ejer Kristen og Tina Vendelboe Bubbøl, som er en del af driftsselskabet 'De tre gårde'. Gårdens historie er beskrevet i Kristine og Erik Vendelboes artikel 'Bubbøl' i Sydthy Årbogen 2008 og på www.bubbøl.dk.

²⁰ Udstykningsforeningen måtte afholde udgifterne til selve vejanlægget.

²¹ Sammenkomst med Erik og Kristine Vendelboe og ni af husmændene fra Bubbøl Mark, 20. marts 1979. Båndet findes på Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune, Sydthy Afdeling. Jnr. A 424 bånd 1 og 2.

²² Ibid.

²³ Thisted Dagblad, 27. feb. 1988, s. 9

²⁴ Sammenkomst med Erik og Kristine Vendelboe. *Op.cit.*, LATK, Jnr. A424 bånd 1 og 2.

²⁵ Ibid